

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุนำร่องเพื่อส่งเสริมสุขภาพอย่างมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการในการสร้างหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องของผู้อายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง รวมทั้งการสร้างหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องอย่างมีส่วนร่วมที่เป็นนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง และนำผลที่ได้จากการศึกษาไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนต่อไป เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (PAR) เพื่อให้เกิดการพัฒนา รูปแบบของหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องของผู้อายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้สูงอายุในท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องขึ้นมา โดยใช้ศักยภาพของชุมชน และชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การสรุป ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) การศึกษาสภาพบริบทของชุมชน ทางด้านกายภาพ และความต้องการในการสร้างหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่อง

สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม มีอยู่มากถึงร้อยละ 26.33 ทำให้พื้นที่เขตเทศบาลตำบลเสริมงามเข้าสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว มีอาชีพมีกลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตร กลุ่มรับจ้าง โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีภาระในการดูแลครอบครัว โดยส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ ทำนา หรือการทำอาชีพหัตถกรรมและพบว่าด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหาและความต้องการการปัญหาด้านเศรษฐกิจ ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนสูงขึ้น รายได้ลดลง ต้องการพัฒนาอาชีพ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดกับกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง และผู้สูงอายุพิการ ดังนั้น ความต้องการในด้านหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องจึงเน้นไปที่หลักสูตรที่สะท้อนความต้องการในการดำเนินกิจกรรมผู้สูงอายุ 3 ด้านที่สอดคล้องกับหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่อง คือ ด้านความรู้ด้านวัฒนธรรม และวิถีชุมชน รวมทั้งด้านนันทนาการและสุขภาพ โดยพบจากการจัดเวทีชุมชน การสัมภาษณ์แล้วพบว่า กิจกรรมในหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องนั้นควรดึงศักยภาพชุมชน และสอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับสุพัตรา สุภาพ (2541) กล่าวถึงความต้องการของผู้สูงอายุในด้านความต้องการด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งสอดคล้องกับพิทักษ์นา สุภานุสร (2546) ที่มองความต้องการพื้นฐานเป็นความต้องการสากลของผู้สูงอายุที่ต้องแสวงหาให้ได้มาไม่ว่าจะอยู่ในสังคมหรือวัฒนธรรมใด ๆ คนสูงอายุทั่วโลกต่างมีความต้องการด้านจิตใจ และความต้องการขั้นสูง เป็นความต้องการที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงง่าย สอดคล้องกับความต้องการทางด้านสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นผลมาจากการขัดเกลาของแบบแผนและบรรทัดฐานทางสังคม อาจกล่าวได้ว่า การบูรณาการความต้องการของผู้สูงอายุ กับหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเสริมงาม หรือโรงเรียนผู้สูงอายุวิถีสันเสริมงาม เป็นการบูรณาการความต้องการของผู้สูงอายุ ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สะท้อนความต้องการพึ่งพาที่เกิดจากชุมชน และความต้องการทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในชุมชนด้วย

อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ กับความต้องการหลักสูตรผู้สูงอายุที่เน้นไปที่ความต้องการในการดำเนินกิจกรรมผู้สูงอายุ 3 ด้าน คือในวัยสูงอายุย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและอารมณ์ โดยเฉพาะด้านอารมณ์กล่าวคือการปรับตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ และความต้องการให้สังคมยกย่องคุณค่าของผู้สูงอายุ ประสพการณ์ ความเฉลียวฉลาด และการทำประโยชน์ให้สังคมทำให้ผู้สูงอายุเป็นที่ยอมรับของสังคม และสมาลี สังข์ศรีและคณะ (2540) และพิทักษณา สุภานุสร (2546) ได้กล่าวถึงปัญหาด้านสุขภาพอนามัยทางทางด้านร่างกายและด้านจิตใจที่ผู้สูงอายุต้องการ โดยความต้องการทางด้านสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุเป็นความต้องการขั้นสูง

การสรุป และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) การสร้างหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องอย่างมีส่วนร่วมที่เป็นนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของเทศบาลตำบลเสริมงาม สามารถสรุปได้เป็นโมเดล (Model) หลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องในโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเสริมงาม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การวิเคราะห์บริบทชุมชน การนำเสนอข้อมูลต่อเวทีชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การทดลองนำร่อง และการประเมินผล ทำให้เกิดหลักสูตรผู้สูงอายุตาม “วิถีคนเมืองเสริม เป็งป่าอาศัยแบบปืแบบน่อง” โดยเน้นรูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตลอดช่วงวัยของผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ในด้านโดยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ รวมทั้ง จัดทำหลักสูตรพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัยสมรรถนะทางกาย ลักษณะงาน และส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันระหว่างรุ่น เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ชุมชนผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ (แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12, ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2542 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2564) ซึ่งการดำเนินกิจกรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่หลักในการดำเนินกิจกรรมตามหลักทฤษฎีกิจกรรม (Kossith, 1988 อ้างในเอกพิชญ์ ชินะชาย, 2557) โดยแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่ดำเนินการนั้นทำให้ตนเองรู้สึกว่าเป็นผู้ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม และผู้สูงอายุยังต้องการพื้นที่ทางสังคมและเชื่อว่าการเข้าร่วมกิจกรรมจะทำให้เกิดการพัฒนาสุขภาพกายและสุขภาพใจ และชุมชนยังได้ประโยชน์ด้วย

รูปแบบ (Model) โรงเรียนผู้สูงอายุนำร่องที่ผ่านกระบวนการรับรองจากเวทีชุมชนที่เกิดการมีส่วนร่วมนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจของชุมชนเอง ได้หลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเสริมงาม หรือ โรงเรียนผู้สูงอายุวิถีคนเสริมงาม จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ **ด้านความรู้** การเสริมความรู้ของคนในท้องถิ่นคนเมืองเสริม โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่เกิดความสุขและกิจกรรมที่ใช้ความรู้จากปราชญ์ในชุมชนเน้นการให้ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การปั้นหม้อ ทอผ้า จักรสาน การทำดอกไม้จัน การทำอาหารสำหรับผู้สูงอายุ(อาหารพื้นบ้าน) การดูแลสุขภาพโดยที่การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการดูแลสุขภาพ การแนะนำหรือแนะนำการปฏิบัติตัวของผู้สูงอายุที่ติดสังคม ติดบ้าน หรือติดเตียงเพื่อให้มีสุขภาพที่แข็งแรงได้ **ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต** การทำสะตวง (ตำราพื้นบ้าน) การทำใบศรี การทำตลาดพื้นบ้าน ในด้านนี้พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นตำบลเสริมงามสามารถส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ การสานสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้ในชุมชนด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น **ด้านนันทนาการและสุขภาพ** การส่งเสริมนันทนาการในชุมชน และการส่งเสริมสุขภาพชุมชนเป็นด้านที่ได้รับความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องของผู้สูงอายุ และการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ และพบว่างานวิจัยของประนอม โอทกานนท์, รัชนิภรณ์ ทรัพย์กรานนท์, วารี กังใจและสิริลักษณ์ โสมานุสรณ์. (2557) ได้การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องทักษะการจัดการความรู้ด้านการสร้างเสริม

สุขภาพสำหรับผู้สูงวัย ซึ่งใช้หลักสูตรสร้างแบบวัดความรู้ 3 ด้าน คือ “การสร้างเสริมสุขภาพ” “การจัดการความรู้” และแบบ “ประเมินทักษะการแสดงออกของผู้นำ” ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวสะท้อนกระบวนการบูรณาการความรู้ในชุมชนท้องถิ่นกับหลักสูตรผู้สูงอายุ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้วยตนเอง และการสร้างความยั่งยืนให้แก่การดำเนินกิจกรรมตามหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเสริมงาม ได้ ที่เรียกว่า หลักสูตรผู้สูงอายุตาม “วิถีคนเมืองเสริม เป็งป่าอาศัยแบบปีแบบน้อง” เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเพื่อให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาไปสู่การมีชีวิตบนพื้นฐานของผู้สูงอายุที่มีคุณค่า โดยที่สอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มุ่งไปที่การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุสมาลี สังข์ศรี (2544) ความต้องการของผู้สูงอายุจากหลักสูตรผู้สูงอายุดังกล่าวสามารถทำให้ผู้สูงอายุเกิดศักยภาพในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของตนเองสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ สังคมยอมรับและเป็นประชากรในวันที่มีคุณภาพ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559 และณัฐริตา เทวาเลิศสกุล และคณะ, 2559)

การสรุป และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) นำผลที่ได้จากการศึกษาไปเสนอแนะให้แก่เทศบาลตำบลเสริมงามเพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน โดยที่วัตถุประสงค์ข้อที่ 3) เป็นวัตถุประสงค์เชิงนโยบายที่เสนอแนะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาตำบลระยะสั้นหรือระยะยาว ในการดำเนินการเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่องในการดำเนินการรวมทั้งมีความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) ควรมีการสรุปบทเรียนในการดำเนินการตามหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเสริมงาม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถนำไปเผยแพร่ในการดำเนินการในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลข้างเคียงต่อไปได้

2) การต่อยอดหลักสูตรผู้สูงอายุในอนาคต ควรคำนึงถึงความต้องการ และศักยภาพของผู้สูงอายุ และผู้ที่อยู่ระหว่างการเตรียมเป็นผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดหลักสูตรผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในชุมชนเมื่อสถานภาพบริบท และความต้องการของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำหนดในแผนยุทธศาสตร์ หรือแผนพัฒนาตำบลเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืนในการดำเนินการในโรงเรียนผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการหลากหลายศาสตร์ต่างๆ ที่สามารถนำไปกำหนดในหลักสูตรผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดความหลากหลาย และสามารถต่อยอดเป็นหลักสูตรตัวอย่างให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรผู้สูงอายุในหลากหลายพื้นที่ในระดับพื้นที่เมือง พื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท และพื้นที่ชนบท เพื่อพัฒนาให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการในหลากหลายมิติ